

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

20 април 2016 година *

„Преюдициално запитване — Регламент (ЕО) № 44/2001 — Пространство на свобода, сигурност и правосъдие — Понятие за противоречащи си съдебни решения — Искове, които нямат един и същ предмет и са насочени срещу множество ответници с местоживеене в различни държави членки — Условия за пророгация на компетентност — Клауза, с която се възлага компетентност — Понятие за дела, свързани с договор — Проверка за липса на валидно договорно отношение“

По дело C-366/13

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Corte suprema di cassazione (Касационен съд, Италия) с акт от 28 май 2013 г., постъпил в Съда на 1 юли 2013 г., в рамките на производство по дело

Profit Investment SIM SpA, в ликвидация,

срещу

Stefano Ossi,

Commerzbank Brand Dresdner Bank AG,

Andrea Mirone,

Eugenio Magli,

Francesco Redi,

Profit Holding SpA, в ликвидация,

Redi & Partners Ltd,

Enrico Fiore,

E3 SA,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: А. Tizzano, заместник-председател на Съда, изпълняващ функцията на председател на състава, F. Biltgen, А. Borg Barthet, М. Berger и S. Rodin (докладчик), съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

* Език на производството: италиански.

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 5 март 2015 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Profit Investment SIM SpA, в ликвидация, от L. Gaspari, в качеството на ликвидатор, подпомаган от P. Pototschnig и F. De Simone, avvocati,
- за Commerzbank Brand Dresdner Bank AG, от E. Castellani и G. Curtò, avvocati, както и от C. Gleske, адвокат,
- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от L. D'Ascia, avvocato dello Stato,
- за правителството на Обединеното кралство, от L. Christie, в качеството на представител, подпомаган от B. Kennelly, barrister,
- за Европейската комисия, от F. Moro, A.-M. Rouchaud-Joët и E. Traversa, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 23 април 2015 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74 и поправка в ОВ L 10, 2014 г., стр. 32).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между Profit Investment SIM SpA, в ликвидация (наричано по-нататък „Profit“), и г-н Stefano Ossi, Commerzbank Brand Dresdner Bank AG (наричана по-нататък „Commerzbank“), г-н Andrea Mirone, г-н Eugenio Magli, г-н Francesco Redi, Profit Holding SpA, в ликвидация, Redi & Partners Ltd (наричано по-нататък „Redi“), г-н Enrico Fiore и E3 SA.

Правна уредба

- 3 Съгласно член 68, параграф 1 от Регламент № 44/2001, в сила от 1 март 2002 г., последният отменя в отношенията между държавите членки, с изключение на Кралство Дания, Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно подведомствеността и изпълнението на съдебните решения в областта на гражданското и търговското право (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32).

- 4 Съгласно съображение 2 от Регламент № 44/2001 целта на последния е с оглед на гладкото функциониране на вътрешния пазар да предвиди:

„[...] разпоредби[...] за уеднаквяване на правилата за конфликт на юрисдикции по граждански и търговски дела и за опростяване на формалностите с оглед бързо и опростено признаване и изпълнение на съдебни решения от държавите членки, които са обвързани по настоящия регламент [...]“.

- 5 Съображения 11 и 12 от Регламент № 44/2001 уточняват съществуващата връзка между различните правила за компетентност и техните нормативни цели, както следва:

„(11) Правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато [предметът] на спора или автономията на страните изисква или предполага различен [критерий за привръзка]. [...]“

(12) Наред с местоживеенето на ответника трябва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и [правния спор] или с оглед да се улесни доброто [правораздаване]“.

- 6 Член 2, параграф 1 от Регламент № 44/2001, който се съдържа в глава II, раздел 1, озаглавен „Общи разпоредби“, гласи:

„При условията на настоящия регламент, икове срещу лицата, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

- 7 Член 5 от Регламент № 44/2001, който се съдържа в същата глава II, раздел 2, озаглавен „Специална компетентност“, гласи:

„Срещу лице, което има местоживеене в държава членка, може да бъде предявен иск в друга държава членка:

- 1) а) по дела, свързани с договор — в съдилищата по мястото на изпълнение на въпросното задължение;
- б) за целите на настоящата разпоредба и освен ако не е договорено друго, мястото на изпълнение на въпросното задължение е:

— в случая на продажба на стоки, мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките или е трябвало да бъдат доставени,

— в случая на предоставяне на услуги, мястото в държава членка, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени;

- в) ако не се прилага буква б), тогава се прилага буква а);

[...]“.

8 Член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001, който също е включен в глава II, раздел 2, предвижда:

„Срещу лице с местоживеене в държава членка може, също така, да бъде предявен иск:

1) когато то е един от множество ответници, в съдилищата по местоживеенето на всеки от тях, при условие че исковете са в такава тясна връзка, че е целесъобразно те да бъдат разгледани и решени заедно, за да се избегне рискът от противоречащи си съдебни решения, постановени в отделни производства;

[...]“.

9 Член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001, който се съдържа в глава II, раздел 7, озаглавен „Пророгация на компетентност“, гласи:

„1. Ако страните, една или повече от които имат местоживеене в държава членка, са се договорили, че съд или съдилищата на държава членка са компетентни за разрешаване на всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези съдилища имат компетентност. Тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. Споразумението за предоставяне на компетентност се сключва:

а) писмено или устно, потвърдено с писмени доказателства; или

б) във форма, която е съобразена с практиките, които страните са установили помежду си; или

в) в международната търговия, във форма, която е съобразена с обичая, който страните познават или е трябвало да познават и който в тази търговска дейност е широко известен на страните и редовно се съблюдава от страните по договори от вида, приложим в конкретната търговска дейност.

[...]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

10 През май 2004 г. Commerzbank, по-рано Dresdner Bank AG — германска търговска банка, която извършва дейност и в сектора на т.нар. операции по „структурирано финансиране“, пуска на пазара програма за емитиране на индексирани с оглед на кредитния риск облигации (наричани по-нататък „облигациите“), наименувана „Credit Linked Note Programme“ (наричана по-нататък „програмата за емитиране“). В рамките на тази програма Commerzbank може да емитира облигации до общ максимален размер от 4 милиарда евро.

11 Приложимите по отношение на програмата за емитиране правила, както и свързаните с облигациите икономически и финансови условия са определени в проспекта за емисията облигации (наричан по-нататък „проспектът“). В случая проспектът предварително е одобрен от Irish Stock Exchange (Дъблинска борса, Ирландия), като това обстоятелство впрочем не е предмет на спор между заинтересованите страни. Проспектът е публично достъпен на уебсайта на Дъблинската борса.

12 Точка 16 от „Terms and conditions of the Notes“ („Общите условия на ценните книжа“) предвижда клауза, с която се възлага изключителна компетентност на английските юрисдикции да се произнасят по всички спорове, възникнали или свързани с ценните книжа.

- 13 През септември 2004 г. в рамките на програмата за емитиране Commerzbank започва да емитира облигации, свързани с емитираните по-рано от ЕЗ ценни книжа (наричани по-нататък „ценните книжа на ЕЗ“) и известни като „Dresdner Total Return Notes linked to E3 SA“ (наричани по-нататък „спорните ценни книжа“), на обща стойност от 2 300 000,00 EUR.
- 14 На 27 октомври 2004 г. Redi — дружество, оправомощено от Financial Services Authority (орган за надзор на пазарите, Обединеното кралство) да извършва дейност като финансов посредник — записва на т.нар. „първичен“ пазар всички емитирани от Commerzbank спорни ценни книжа.
- 15 На същата дата, след като записва споменатите ценни книжа, Redi прехвърля една част от тях на стойност от 1 100 000 EUR на Profit на т.нар. „вторичен“ пазар.
- 16 През пролетта на 2006 г. ЕЗ не изпълнява задължението си да плати частта от лихвите по ценните книжа на ЕЗ, дължима към 15 април 2006 г. Commerzbank уведомява за това кредитно събитие и на 5 юли 2006 г. погасява спорните ценни книжа, като издава на Profit същия брой ценни книжа като тези на ЕЗ.
- 17 Кредитното събитие за спорните ценни книжа води до принудителна административна ликвидация на Profit — дружество по италианското право, което предявява иск пред Tribunale di Milano (Районен съд Милано, Италия) срещу Commerzbank, Profit Holding, Redi и ЕЗ, а също и срещу г-н Ossi и г-н Magli, съответно член на управителния съвет и изпълнителен директор на Profit, и г-н Fiore, съдружник в ЕЗ, като по същество моли:
- да се обявят за нищожни клаузите, въз основа на които е придобило емитираните от Commerzbank и продадени му от Redi спорни ценни книжа, поради неравнопоставеност между страните по договора или поради недостатъчно или изцяло липсващо основание, като с оглед на това се присъди връщане на недължимо платените от него за закупуването им суми;
  - да се установи, че учреденото също по италианското право дружество майка Profit Holding носи отговорност по член 2497 от Codice civile (Граждански кодекс) за нарушение на принципите на добро управление на дружествата и предприятията, тъй като накарало дъщерното си дружество да сключи въпросните сделки и следователно било длъжно да поправи вредите, които причинило на Profit с лошото си управление. Искът за обезщетение е предявен солидарно и срещу Redi, г-н Ossi, г-н Magli и г-н Fiore, тъй като те по различни начини съдействали на Profit Holding за неоснователното увреждане на Profit.
- 18 Г-н Ossi и Commerzbank, както и привлеченият към делото по искане на последната г-н Minore повдигат възражение за липса на компетентност на италианската юрисдикция, като се основават по-специално на съдържащата се в проспекта клауза, с която се възлага компетентност на английските съдилища. Profit сезира Corte suprema di Cassazione (Касационен съд, Италия) с искане за определяне на компетентния да разгледа спора съд.
- 19 При тези условия Corte suprema di Cassazione (Касационният съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Може ли да се счита, че е налице предвидената в член 6, параграф 1 от Регламент № 44/2001 тясна връзка между делата, когато са различни предметът на предявените с исковите претенции и документите, на които се основават правните претенции, без помежду им да съществува отношение на зависимост или на логическа и правна несъвместимост, но при наличие на възможност евентуалното уважаване на единия от тези два иска фактически да се отрази на размера на интереса, в защита на който е предявен другият иск?

- 2) Може ли да се счита, че е изпълнено предвиденото в член 23, параграф 1, буква а) от Регламент № 44/2001 изискване за писмена форма на споразумението за предоставяне на компетентност, когато клауза с такова съдържание е включена в проспекта, едностранно изготвен от емитента на облигационен заем, в резултат на което за споровете за валидността на тези облигации, възникнали с всеки техен последващ приобретател, ще се прилага предоставената компетентност или, ако това не е така, може ли да се смята, че включването на клаузата за предоставяне на компетентност в документ, определящ условията на предназначен за трансгранично обращение облигационен заем, отговаря на форма, използвана в международната търговия и съобразена с обичая по смисъла на член 23, параграф 1, буква в) от същия регламент?
- 3) Трябва ли да се смята, че изразът „дела, свързани с договор“, използван в член 5, параграф 1 от посочения регламент, се отнася единствено до споровете, при които се цели установяване по съдебен ред на правоотношението, произтичащо от договора, и до споровете, които са тясно свързани с това правоотношение, или смисълът му трябва да се разшири така, че да включва и споровете, при които ищецът изобщо не се позовава на договора, а оспорва съществуването на валидно от правна страна договорно отношение и цели да му бъде възстановено платеното въз основа на документ, който според него е лишен от каквато и да е правна стойност?“.

По преюдициалните въпроси

- 20 Становища представят Profit, Commerzbank, италианското правителство, правителството на Обединеното кралство и Европейската комисия.
- 21 Преди да се разгледа първият преюдициален въпрос, следва да се отговори на втория и третия въпрос. Всъщност, както се посочва също и в точка 29 от заключението на генералния адвокат, ако с оглед на отговора на втория въпрос установи, че разглежданата в главното производство клауза, с която се възлага компетентност, валидно може да се противопостави на Profit, запитващата юрисдикция логично трябва да приеме, че Tribunale di Milano (Районен съд Милано) няма компетентност да се произнесе по иска за обявяване на нищожност и за връщане на платената цена и че този иск следва да се предяви пред английските юрисдикции.

По втория въпрос

- 22 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 23, параграф 1, букви а) и в) от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че клауза, с която се възлага компетентност, като разглежданата в главното производство, първо, отговаря на предвидените в споменатия член 23, параграф 1, буква а) изисквания за форма, ако се съдържа в изготвен от самия емитент проспект за емисията облигации, второ, може да се противопостави на третото лице, придобило ценните книжа от финансов посредник, и трето, при отрицателен отговор на първите две части на втория въпрос, е във форма, която е съобразена с обичай в международната търговия по смисъла на член 23, параграф 1, буква в).
- 23 Най-напред, следва да се напомни, че по отношение на условията за валидност на клауза, с която се възлага компетентност, член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001 изброява главно формални условия, като посочва само едно условие по същество, свързано с предмета на клаузата, който трябва да се отнася до определено правоотношение. Редакцията на посочената разпоредба следователно не уточнява дали клауза, с която се възлага компетентност, може, освен към страните по договора, да се прилага и към трето лице, страна по последващ договор

- и правопреемник изцяло или частично на правата и задълженията на една от страните по първоначалния договор (вж. по-специално решение от 7 февруари 2013 г., Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, т. 25).
- 24 Член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001 обаче ясно посочва, че приложното му поле се ограничава до случаите, в които страните „са се договорили“ за компетентния съд. Видно от съображение 11 от споменатия регламент, именно това съвпадение на волите между страните оправдава даденото в името на принципа на автономия на волята предимство на избора на съд, различен от този, който евентуално би бил компетентен по силата на същия регламент (решение от 7 февруари 2013 г., Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, т. 26).
- 25 За да се отговори на първата част на втория въпрос, следва да се установи дали клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в едностранно изготвения от емитента проспект за емисията облигации, отговаря на изискването за писмена форма по член 23, параграф 1, буква а) от Регламент № 44/2001.
- 26 Съдът вече е постановил, че клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в напечатани на обратната страна на договор общи условия за продажба на една от страните, отговаря на посоченото изискване само ако договорът изрично препраща към тези общи условия (решение от 14 декември 1976 г., Estasis Saloti di Colzani, 24/76, EU:C:1976:177, т. 10).
- 27 Освен това съгласно постоянната съдебна практика член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че една от целите му — също както и преследваната с член 17, първа алинея от Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела цел — е действително да е налице съгласие на заинтересованите страни (вж. по-специално решение от 7 февруари 2013 г., Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, т. 28 и цитираната съдебна практика), като следователно налага на сезирания съд задължение да прецени дали наистина последните са изразили такова съгласие по надлежния ясен и точен начин (вж. по-специално решения от 9 ноември 2000 г., Coreck, C-387/98, EU:C:2000:606, т. 13 и цитираната съдебна практика, както и от 7 февруари 2013 г., Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, т. 27).
- 28 Разглежданата в главното производство клауза, с която се възлага компетентност на юрисдикциите на Обединеното кралство, се съдържа в изготвен от емитента на ценните книжа проспект. Актът за преюдициално запитване не позволява да се установи със сигурност дали подписаните при емитирането на ценните книжа на първичния пазар договорни документи повтарят споменатата клауза, или изрично препращат към нея.
- 29 Поради това на първата част на втория въпрос следва да се отговори, че в случаите, когато клауза, с която се възлага компетентност, се съдържа в проспект за емисия облигации, изискването за писмена форма по член 23, параграф 1, буква а) от Регламент № 44/2001 е изпълнено само ако подписаният от страните при емитирането на ценните книжа на първичния пазар договор отбелязва приемането на клаузата или изрично препраща към проспекта, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така.
- 30 При положителен отговор запитващата юрисдикция следва освен това да установи дали също и подписаният между Redi и Profit договор за прехвърляне на ценните книжа на вторичния пазар отбелязва приемането на споменатата клауза, или препраща към нея. В случай че това е така, посочената клауза би трябвало да се счита за противопоставима на Profit.

- 31 Единствено в обратния случай се поставя втората част от втория въпрос, а именно дали клауза, с която се възлага компетентност, по която валидно е постигнато съгласие в договор между емитента на ценната книга и записалото я лице, е противопоставима спрямо трето придобило я от последното лице, което не е изразило изрично съгласието си с нея и е предявило иск за отговорност на емитента.
- 32 В решение от 7 февруари 2013 г., *Refcomp* (C-543/10, EU:C:2013:62, точка 33), Съдът приема, че при иск за отговорност, предявен от последващ приобретател на вещь срещу производителя ѝ, липсва договорно отношение, поради което не може да се счита, че двете лица „са се договорили“ по смисъла на член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001 за същия като посочения в първоначалния договор между производителя и първия приобретател компетентен съд.
- 33 В областта на договорите за морски превоз обаче Съдът приема, че клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в коносамент, е противопоставима на трета страна за този договор, щом като е приета за валидна между изпращача и превозвача, и по силата на приложимото национално право с придобиването на коносамента третото лице приносител, встъпва в правата и задълженията на изпращача. С оглед на това правоотношение на правоприемство между изпращача и третото лице приносител по силата на придобиването на коносамента последният е обвързан от споменатата клауза. В такъв случай не е необходимо за сезирания съд да проверява дали това трето лице е дало съгласието си за клаузата. В това отношение Съдът всъщност подчертава много специфичния характер на коносамента, който съставлява международен търговски акт, предназначен за уреждане на правоотношение, в което участват поне три лица. В този смисъл коносаментът представлява прехвърлима ценна книга, позволяваща на собственика да прехвърля стоките по време на техния превоз на приобретател, който става носител на всички права и задължения на товародателя по отношение на превозвача (вж. в този смисъл решения от 19 юни 1984 г., *Russ*, 71/83, EU:C:1984:217, т. 24, от 16 март 1999 г., *Castelletti*, C-159/97, EU:C:1999:142, т. 41, от 9 ноември 2000 г., *Coreck*, C-387/98, EU:C:2000:606, т. 23—27 и от 7 февруари 2013 г., *Refcomp*, C-543/10, EU:C:2013:62, т. 34—36).
- 34 Във връзка със записването на акции от дружество Съдът освен това приема, че ставайки акционер, лицето изразява съгласие с всички разпоредби от устава на дружеството, включително и със съдържаща се там клауза, с която се възлага компетентност, като то се счита за обвързано от нея, щом като уставът е депозиран на достъпно за него място, като например в седалището на дружеството, или е вписан в публичен регистър (вж. в този смисъл решение от 10 март 1992 г., *Powell Duffryn*, C-214/89, EU:C:1992:115, т. 19 и 28).
- 35 Въпросът в главното производство е дали *Commerzbank*, емитент на спорните ценни книжа, може да противопостави на *Profit*, придобило тези ценни книжа по силата на договор с *Redi*, клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в проспекта.
- 36 С оглед на посочената в точки 33 и 34 от настоящото решение съдебна практика на този въпрос следва да се отговори положително, ако се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, най-напред, че клаузата е валидна в отношенията между *Commerzbank* и *Redi*, първото записало ценните книжа лице, по-нататък, че като записва ценните книжа от *Redi* на вторичния пазар, *Profit* встъпва по силата на приложимото национално право във всичките му свързани с тях права и задължения, и накрая, че *Profit* е имало възможност да се запознае със съдържащия споменатата клауза проспект, което предполага същият да е леснодостъпен.
- 37 Поради това на втората част от втория въпрос следва да се отговори, че член 23 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в проспект за емисия облигации, изготвен от емитента им, може да се противопостави на трето лице, което е придобило ценните книжа от финансов посредник, ако се

установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, от една страна, че клаузата е валидна в отношенията между емитента и финансовия посредник, от друга страна, че като записва ценните книжа на вторичния пазар, третото лице встъпва по силата на приложимото национално право във всички свързани с тях права и задължения на финансовия посредник, и накрая, че третото лице е имало възможност да се запознае със съдържащия споменатата клауза проспект.

- 38 С третата част на втория въпрос запитващата юрисдикция иска — в случай че на първите две части на същия въпрос Съдът отговори отрицателно — да се установи дали евентуално съществува обичай в международната търговия, който страните познават.
- 39 Видно от съдебната практика, една от целите, които член 23, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001 във всички случаи преследва, е наличието на действително съгласие от заинтересованите лица, като тази цел е обоснована от стремежа да се избегне незабелязано едностранно включване в договора на клаузи, с които се възлага компетентност (вж. в този смисъл решения от 20 февруари 1997 г., *MSG, C-106/95, EU:C:1997:70*, т. 17 и от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 19).
- 40 Съдът обаче добавя, че споменатият член 23, параграф 1, буква в) позволява да се приеме за установено наличието на съгласие, когато в това отношение в съответната област на международната търговия съществуват търговски обичаи, които страните познават или е трябвало да познават (вж. в този смисъл решения от 20 февруари 1997 г., *MSG, C-106/95, EU:C:1997:70*, т. 19 и от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 20 и 21).
- 41 В това отношение Съдът приема, че националният съд следва да прецени дали въпросният договор попада в рамките на международната търговия и да провери дали в отрасъла от международната търговия, в която страните извършват дейност, съществува обичай, както и дали те действително го познават или трябва да го познават. Съдът все пак следва да посочи на националния съд обективните и необходимите за такава преценка елементи (вж. в този смисъл решения от 20 февруари 1997 г., *MSG, C-106/95, EU:C:1997:70*, т. 21 и от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 23).
- 42 Що се отнася до първия въпрос, в главното производство е установено, че договорът спада към международната търговия.
- 43 По отношение на втория въпрос Съдът вече е уточнил, че съществуването на обичай не трябва да се определя чрез позоваване на закона на някоя от договарящите държави и че трябва да се установи не за международната търговия като цяло, а за търговския отрасъл, в който страните извършват дейност (решения от 20 февруари 1997 г., *MSG, C-106/95, EU:C:1997:70*, т. 23 и от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 25).
- 44 Съдът добавя и че в даден търговски отрасъл съществува обичай, ако по-специално операторите в него обичайно и редовно следват определено поведение при сключването на определен тип договори (решения от 20 февруари 1997 г., *MSG, C-106/95, EU:C:1997:70*, т. 23 и от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 26).
- 45 В заключение Съдът посочва, че не е необходимо да се установи такова поведение в определени страни, нито в частност във всички договарящи държави. Обичайното и редовно съблюдаване на дадена практика от операторите от страни, заемащи главно положение в разглеждания отрасъл от международната търговия, може да послужи като доказателство за съществуването на обичай. Определящият критерий обаче е дали операторите от отрасъла на международната търговия, в който извършват дейност договарящите страни, следват обичайно и редовно разглежданото поведение (решение от 16 март 1999 г., *Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142*, т. 27).

- 46 В това отношение Съдът също уточнява, че след като член 23 от Регламент № 44/2001 не споменава нищо относно рекламата, следва да се приеме, че евентуална реклама пред сдружения или специализирани организации на предварително разпечатани формуляри, съдържащи клауза, с която се възлага компетентност, може да улесни доказването на обичайна и редовно следвана практика, но не може да се изисква за целите на установяване на съществуването на обичай (решение от 16 март 1999 г., *Castelletti*, C-159/97, EU:C:1999:142, т. 28).
- 47 Впрочем поведение, което отговаря на условията за обичай, не престава да бъде обичай поради факта, че това му качество се оспорва пред съда, независимо от обхвата на оспорването, докато продължава все пак да бъде обичайно и редовно следвано в сектора на дейност, за който се отнася разглежданият договор (вж. в този смисъл решение от 16 март 1999 г., *Castelletti*, C-159/97, EU:C:1999:142, т. 29).
- 48 Накрая, що се отнася до това дали страните действително познават или трябва да познават обичая, от съдебната практика следва, че това обстоятелство може да се установи по-специално или като се докаже наличието на по-ранни търговски отношения между самите страни или между тях и извършващи дейност в същия отрасъл трети страни, или като се докаже, че поради обичайно и редовно следване при сключване на определен тип договори определено поведение в отрасъла е достатъчно познато, за да може да се приеме за утвърдена практика (решения от 20 февруари 1997 г., *MSG*, C-106/95, EU:C:1997:70, т. 24 и от 16 март 1999 г., *Castelletti*, C-159/97, EU:C:1999:142, т. 43).
- 49 Сред обстоятелствата, които запитващата юрисдикция следва да вземе предвид, за да установи в главното производство дали в отрасъла на дейност на страните включването в проспект на клауза, с която се възлага компетентност, представлява обичай, за който същите са знаели или е трябвало да знаят, е по-специално предварителното одобрение на проспекта от Дъблинската борса и неговата публична достъпност на уебсайта ѝ, като в производството по разглеждане на спора по същество *Profit*, изглежда, не оспорва това. Запитващата юрисдикция следва да вземе предвид също и установения факт, че *Profit* е предприятие, което извършва дейност в областта на финансовите инвестиции и което е имало търговски отношения в миналото с другите страни в главното производство. Националният съд трябва да провери и дали в този отрасъл на дейност емитирането на облигации на пазара обичайно и редовно се съпровожда с проспект, съдържащ клауза, с която се възлага компетентност, и дали една такава практика е достатъчно позната, за да се квалифицира като „утвърдена“.
- 50 Предвид изложеното на третата част от втория въпрос следва да се отговори, че включването на клауза, с която се възлага компетентност, в проспект за емисия облигации може да се счита за форма, която е съобразена с обичая в международната търговия по смисъла на член 23, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001 и която позволява да се приеме, че лицето, на което споменатата клауза се противопоставя, се е съгласило с нея, ако по-специално се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, от една страна, че операторите в съответния отрасъл обичайно и редовно следват такова поведение при сключването на договори от този вид, и от друга страна, или че между самите страни или между тях и извършващи дейност в същия отрасъл трети страни е имало по-ранни търговски отношения, или че разглежданото поведение в отрасъла е достатъчно познато, за да може да се приеме за утвърдена практика.

- 51 С оглед на всички изложени съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 23 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че:
- включване на клауза, с която се възлага компетентност, в проспект за емисия облигации отговаря на изискването за писмена форма по член 23, параграф 1, буква а) от Регламент № 44/2001 само ако договорът, който страните са подписали при емитирането на ценните книжа на първичния пазар, отбелязва приемането на клаузата или изрично препраща към проспекта,
  - клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в проспект за емисия облигации, изготвен от емитента им, може да се противопостави на трето лице, което е придобило ценните книжа от финансов посредник, ако се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, най-напред, че клаузата е валидна в отношенията между емитента и финансовия посредник, по-нататък, че като записва ценните книжа на вторичния пазар, третото лице встъпва по силата на приложимото национално право във всички свързани с тях права и задължения на финансовия посредник, и накрая, че третото лице е имало възможност да се запознае със съдържащия споменатата клауза проспект,
  - включването на клауза, с която се възлага компетентност, в проспект за емисия облигации може да се счита за форма, която е съобразена с обичая в международната търговия по смисъла на член 23, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001 и която позволява да се приеме, че лицето, на което споменатата клауза се противопоставя, се е съгласило с нея, ако по-специално се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, от една страна, че операторите в съответния отрасъл обичайно и редовно следват такова поведение при сключването на договори от този вид, и от друга страна, или че между самите страни или между тях и извършващи дейност в същия отрасъл трети страни е имало по-ранни търговски отношения, или че разглежданото поведение в отрасъла е достатъчно познато, за да може да се приеме за утвърдена практика.

По третия въпрос

- 52 С третия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че иск за обявяване на нищожност на договор и за връщане на платените въз основа на обявения за нищожен акт суми трябва да се разглежда като „дел[о], свързан[о] с договор“, по смисъла на същата разпоредба.
- 53 За да се отговори на този въпрос, най-напред следва да се напомни, че понятието „дела, свързани с договор“ по смисъла на посочената разпоредба не може да се разбира като препращане към квалификацията, която приложимият национален закон дава на разглежданото от националния съд правоотношение. Напротив, това понятие трябва да се тълкува самостоятелно, като се изхожда от системата и целите на Регламент № 44/2001, за да се осигури еднаквото му прилагане във всички държави членки (решения от 17 юни 1992 г., Handte, C-26/91, EU:C:1992:268, т. 10, от 14 март 2013 г., Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, т. 45 и от 28 януари 2015 г., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, т. 37).
- 54 Видно от съдебната практика, установена с решение от 4 март 1982 г., Effer (38/81, EU:C:1982:79), компетентността на националния съд да се произнася по свързани с даден договор въпроси включва и компетентността му да преценява дали са налице съществените елементи на самия договор, като една такава преценка е абсолютно необходима, за да може сезираната национална юрисдикция да провери компетентността си по Регламент № 44/2001. Ако това не беше така, разпоредбите на член 5 от Регламент № 44/2001 биха били лишени от правна стойност, тъй като твърдение на една от страните, че договорът не съществува, би се приело за достатъчно, за да се избегне прилагането на предвиденото в тези разпоредби правило. Напротив,

съобразяването с целите и духа на Регламент № 44/2001 налага посочените по-горе разпоредби да се тълкуват в смисъл, че съдът, който трябва да се произнесе по спор относно договор, може да проверява, дори и служебно, съществените условия за компетентността си с оглед на представени от заинтересованата страна убедителни и релевантни доказателства за съществуването или несъществуването на договора.

- 55 Освен това, що се отнася до връзката между иска за обявяване на нищожност и за връщане на недължимо платеното, достатъчно е да се констатира, както напомня и генералният адвокат в точка 80 от заключението си, че ако не съществуваше свободно прието договорно отношение между страните, задължението нямаше да бъде изпълнено и нямаше да има право на връщане на платеното. Тази причинно-следствена връзка между правото на връщане на платеното и договорното отношение е достатъчна, за да се включи искът за връщане на платеното в обхвата на понятието „дела, свързани с договор“.
- 56 Макар в главното производство да е безспорно установено, че Profit и Redi са обвързани с договор, запитващата юрисдикция следва да провери, както бе посочено в точка 36 от настоящото решение, дали по силата на националното право Profit е встъпило в свързаните със спорните ценни книжа права и задължения на Redi, така че между Profit и Commerzbank да съществуват отношения от договорно естество.
- 57 Видно от точки 54 и 55 от настоящото решение, в случай като разглеждания в главното производство за отношенията си с Redi — а с оглед на резултата от проверките, които запитващата юрисдикция следва да извърши съгласно посоченото в предходната точка от настоящото решение, и за отношенията си с Commerzbank — Profit може да сезира съда по мястото на изпълнението на договора на основание член 5, параграф 1 от Регламент № 44/2001, дори и ако съществува спор дали договорът, предмет на спора, е сключен.
- 58 С оглед изложените съображения на третия въпрос следва да се отговори, че член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че искове за обявяване на нищожност на договор и за връщане на недължимо платени въз основа на този договор суми са „дела, свързани с договор“ по смисъла на същата разпоредба.

По първия въпрос

- 59 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че в хипотезата, когато два иска са предявени срещу множество ответници, имат различен предмет и основание и помежду им не съществува отношение на евентуалност или несъвместимост, е достатъчно евентуалното уважаване на единия от тях потенциално да може да се отрази върху обхвата на правото, в защита на което е предявен другият иск, за да е налице риск от противоречащи си съдебни решения по смисъла на същата разпоредба.
- 60 В самото начало следва да се напомни, че съгласно член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001, за да се избегне рискът от противоречащи си съдебни решения, постановени в отделни производства, когато ответникът е един от множество ответници, искът може да бъде предявен в съдилищата по местоживеенето на всеки от тях, при условие че исковите са в такава тясна връзка, че е целесъобразно да бъдат разгледани и решени заедно.
- 61 Съгласно съображения 12 и 15 от Регламент № 44/2001 целта на посоченото в член 6, точка 1 от същия регламент правило за компетентност отговаря на грижата да се улесни доброто правораздаване, да се намали до минимум възможността от едновременни производства и да се

избегнат по този начин решения, които биха могли да си противоречат, ако са постановени в отделни производства (вж. по-специално решения от 1 декември 2011 г., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, т. 77 и от 12 юли 2012 г., Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, т. 19).

- 62 Освен това посоченото правило за специална компетентност трябва да се тълкува предвид, от една страна, съображение 11 от Регламент № 44/2001, съгласно което правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато основанието на спора или автономията на страните изисква или предполага различен свързващ фактор (вж. по-специално решение от 11 октомври 2007 г., Freeport, C-98/06, EU:C:2007:595, т. 36 и от 12 юли 2012 г., Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, т. 20).
- 63 Това правило за специална компетентност, тъй като дерогира посочения в член 2 от Регламент № 44/2001 принцип, че компетентността се основава на местоживеенето на ответника, от друга страна, подлежи на стриктно тълкуване и не позволява тълкуване, излизащо извън хипотезите, изрично предвидени в посочения регламент (вж. по-специално решения от 1 декември 2011 г., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, т. 74 и цитираната съдебна практика, както и от 12 юли 2012 г., Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, т. 21).
- 64 Освен това Съдът приема, че националната юрисдикция трябва да прецени наличието на връзка между различните отнесени пред нея иски, с други думи, съществуването на риск от противоречащи си съдебни решения, постановени в различни производства, и в това отношение да вземе предвид всички необходими обстоятелства по делото (вж. по-специално решения от 11 октомври 2007 г., Freeport, C-98/06, EU:C:2007:595, т. 41, от 1 декември 2011 г., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, т. 83 и от 12 юли 2012 г., Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, т. 23).
- 65 В това отношение обаче Съдът уточнява, че за да се приеме, че решенията могат да бъдат противоречащи си по смисъла на член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001, не е достатъчно да съществува различие в разрешаването на спора, но е необходимо още това различие да се вписва в рамките на едни и същи фактически и правни обстоятелства (вж. по-специално решения от 13 юли 2006 г., Roche Nederland и др., C-539/03, EU:C:2006:458, т. 26, от 11 октомври 2007 г., Freeport, C-98/06, EU:C:2007:595, т. 40, от 1 декември 2011 г., Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, т. 79 и от 12 юли 2012 г., Solvay, C-616/10, EU:C:2012:445, т. 24).
- 66 За да прецени дали в случай като разглеждания в главното производство съществува тясна връзка между различните предявени пред нея иски, а следователно и риск от противоречащи си съдебни решения при разглеждането им поотделно, националната юрисдикция следва да вземе предвид по-специално, както се подчертава в точки 95—100 от заключението на генералния адвокат, разликата във фактическите и правните обстоятелства, от една страна, на производството за отговорност поради лошо управление, и от друга страна, на производството за обявяване на нищожност на един от договорите и за връщане на недължимо платеното, чиито резултати са независими. В това отношение единствено обстоятелството, че резултатът от едно от производствата може да окаже влияние върху резултата от другото — и по-специално потенциалното влияние върху размера на подлежащата на връщане сума по иска за обявяване на нищожност и за връщане на недължимо платеното върху оценката на евентуалните вреди по иска за отговорност — не е достатъчно, за да могат решенията по двете производства да се квалифицират като „противоречащи си“ по смисъла на член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001.
- 67 С оглед на изложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че в хипотезата, когато два иска са предявени срещу множество ответници, имат различен предмет и основание и помежду им не съществува отношение на евентуалност или несъвместимост, не е достатъчно евентуалното

уважаване на единия от тях потенциално да може да се отрази върху обхвата на правото, в защита на което е предявен другият иск, за да е налице риск от противоречащи си съдебни решения по смисъла на същата разпоредба.

По съдебните разноски

⁶⁸ С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

1) Член 23 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че:

- включване на клауза, с която се възлага компетентност, в проспект за емисия облигации отговаря на изискването за писмена форма по член 23, параграф 1, буква а) от Регламент № 44/2001 само ако договорът, който страните са подписали при емитирането на ценните книжа на първичния пазар, отбелязва приемането на клаузата или изрично препраща към проспекта,
- клауза, с която се възлага компетентност, съдържаща се в проспект за емисия облигации, изготвен от емитента им, може да се противопостави на трето лице, което е придобило ценните книжа от финансов посредник, ако се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, най-напред, че клаузата е валидна в отношенията между емитента и финансовия посредник, по-нататък, че като записва ценните книжа на вторичния пазар, третото лице встъпва по силата на приложимото национално право във всички свързани с тях права и задължения на финансовия посредник, и накрая, че третото лице е имало възможност да се запознае със съдържащия споменатата клауза проспект, и
- включването на клауза, с която се възлага компетентност, в проспект за емисия облигации може да се счита за форма, която е съобразена с обичая в международната търговия по смисъла на член 23, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001 и която позволява да се приеме, че лицето, на което споменатата клауза се противопоставя, се е съгласило с нея, ако по-специално се установи, като запитващата юрисдикция следва да провери дали това е така, от една страна, че операторите в съответния отрасъл обичайно и редовно следват такова поведение при сключването на договори от този вид, и от друга страна, или че между самите страни или между тях и извършващи дейност в същия отрасъл трети страни е имало по-ранни търговски отношения, или че разглежданото поведение в отрасъла е достатъчно познато, за да може да се приеме за утвърдена практика.

2) Член 5, точка 1, буква а) от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че искове за обявяване на нищожност на договор и за връщане на недължимо платени въз основа на този договор суми са „дела, свързани с договор“ по смисъла на същата разпоредба.

- 3) Член 6, точка 1 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че в хипотезата, когато два иска са предявени срещу множество ответници, имат различен предмет и основание и помежду им не съществува отношение на евентуалност или несъвместимост, не е достатъчно евентуалното уважаване на единия от тях потенциално да може да се отрази върху обхвата на правото, в защита на което е предявен другият иск, за да е налице риск от противоречащи си съдебни решения по смисъла на същата разпоредба.

Подписи